

Zaštita dece od nasilja u sistemu socijalne zaštite: Analiza normativnog okvira*

Miona Vasić¹

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, Srbija

Deca koja su pretrpela neki oblik nasilja često postaju korisnici usluga socijalne zaštite. Međutim, brojna istraživanja ukazuju da su upravo deca smeštena u ovom sistemu izložena različitim oblicima nasilja tokom boravka. Iako je nasilje nad decom zabranjeno mnogim međunarodnim i domaćim pravnim aktima, mali broj dokumenata posebno ističe potrebu za zaštitom dece unutar sistema socijalne zaštite. Cilj ovog rada jeste analiza normativnog okvira zaštite dece od nasilja u sistemu socijalne zaštite, sa fokusom na međunarodne standarde i pravne propise Republike Srbije. U radu se razmatraju ključni međunarodni dokumenti, uključujući Konvenciju UN o pravima deteta, Konvenciju Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja, Opšte komentare Komiteta za prava deteta i Smernice UN o alternativnom staranju. Domaći normativni okvir obuhvata Ustav, Krivični zakonik, Porodični zakon, Zakon o socijalnoj zaštiti i druge relevantne propise. Zasebno su analizirane i različite politike zaštite dece od nasilja u Srbiji, uključujući Strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja i Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja. Poseban akcenat stavljen je na Posebni protokol za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite, kao jedini dokument koji se isključivo bavi zaštitom dece unutar ovog sistema. Iako su preduzeti koraci u pogledu unapređenja normativnog okvira, potrebna su dodatna empirijska istraživanja na temu nasilja nad decom koja su korisnici usluga socijalne zaštite, a

* Rad je delom preuzet i adaptiran iz master rada odbranjenog jula 2024. godine na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu.

Vasić, M. (2024). *Karakteristike nasilne viktimizacije dece tokom smeštaja u domu za decu i omladinu bez roditeljskog staranja „Spomenak“* [Master rad, Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju]. Univerzitet u Beogradu.

Korespondencija: mionavasic6.1@gmail.com

¹ ORCID <https://orcid.org/0009-0007-4910-9161>

naročito usluga smeštaja i jačanje institucionalnih mehanizama za delotvornu zaštitu dece od nasilja.

KLJUČNE REČI: nasilje nad decom / socijalna zaštita / alternativna briga o deci / međunarodni standardi / zakoni / politike

Uvod

Iako postoji značajan broj međunarodnih i domaćih pravnih akata koji se bave zaštitom prava deteta i prevencijom nasilja, ovaj problem je i dalje prisutan u savremenom društvu. Položaj deteta od najstarijih vremena do danas se značajno promenio, od posmatranja deteta kao svojine roditelja do brige o detetu kao jednoj od najvećih društvenih vrednosti (Petković, 2015). Iako je pravo dece na život i sigurno i bezbrižno odrastanje garantovano brojnim međunarodnim dokumentima i zakonskim propisima, to ne znači da se u stvarnosti ovo pravo dece u potpunosti poštuje (Stevanović, 2010). Na osnovu sintetizovanih podataka iz 112 studija u 96 zemalja, procenjuje se da je tokom 2014. godine više od milijardu dece uzrasta od dve do 17 godina bilo izloženo nekom obliku nasilja (Hillis et al., 2016).

Činjenica da je dete ili mlada osoba pretrpela neki vid zlostavljanja ili zanemarivanja može biti jedan od osnova po kome ono postaje korisnik različitih usluga u okviru sistema socijalne zaštite. U takvim situacijama centar za socijalni rad, kao organ starateljstva, ima obavezu da štiti i pruža podršku detetu žrtvi.

I pored pretpostavke da su deca, zbrinuta u okviru sistema socijalne zaštite, zaštićena od nasilja, rezultati kako stranih, tako i retkih domaćih istraživanja među kojima je u Srbiji do danas sprovedeno samo jedno sveobuhvatno (Plut & Popadić, 2007), ukazuju da su i ova deca često izložena različitim oblicima nasilja. Ove ustanove jesu osnovane sa ciljem zaštite i brige o deci, ali brojni dečaci i devojčice koji u njima borave mogu biti izloženi većem riziku od nasilja u poređenju sa decom koja odrastaju u porodici. Podaci iz mnogih zemalja širom sveta ukazuju da su deca smeštena u institucije često izložena ne samo nasilju od strane osoblja koji su odgovorni za brigu o njima, već i stigmatizaciji, izolaciji i desocijalizaciji koje proističu iz samog institucionalnog okruženja. Ove posledice dodatno povećavaju rizik da deca budu ponovo viktimizovana, a u nekim slučajevima i da sami postanu učinioci nasilja (Pinheiro, 2006).

Hobs i saradnici (Hobbs et al., 1999) sproveli su istraživanje kojim su ispitivali učestalost fizičkog i seksualnog nasilja prema deci smeštenoj u hraniteljskim porodicama i rezidencijalnim ustanovama tokom šestogodišnjeg perioda u Engleskoj. Uzorak je činilo 158 dece, a podaci o nasilju dobijeni su iz pedijatrijskih izveštaja. Rezultati su pokazali da je u hraniteljskim porodicama fizičko nasilje pretrpelo 42 dece, a na rezidencijalnom smeštaju njih 12. Seksualnom nasilju bilo je izloženo 76 dece na hraniteljstvu i 6 dece u ustanovama. Kod dece u hraniteljskim porodicama, devojčice su češće bile žrtve seksualnog, a dečaci fizičkog nasilja, dok su u rezidencijalnom smeštaju dečaci generalno bili skoro dvostruko češće izloženi nasilju u odnosu na devojčice. U pogledu učinilaca nasilja, hranitelji su bili ti koji su vršili nasilje nad decom u oko 40% slučajeva, a druga deca u oko 20% (Hobbs et al., 1999).

Holandski autori sproveli su istraživanje u kom su ispitivali učestalost fizičkog nasilja nad decom uzrasta od 12 do 17 godina, kome su bila izložena tokom perioda od godinu dana dok su živela u nekom obliku izvanporodične zaštite. Uzorak je činilo 315 dece, od čega je 81 dete prijavilo da je bilo izloženo nekom obliku fizičkog nasilja. Dobijeni rezultati ukazali su da su deca koja su izmeštena iz svojih primarnih porodica, izložena čak 3 puta većem riziku od fizičkog nasilja nego deca iz opšte populacije, koja žive u svojim primarnim porodicama. Uočene su razlike između dece na različitim tipovima smeštaja, a pokazalo se da deca koja žive u rezidencijalnim ustanovama imaju veći rizik da budu izložena fizičkom nasilju u odnosu na decu smeštenu u hraniteljskim porodicama. Takođe, rezultati su ukazali i na polne razlike, te je 31% dečaka u odnosu na 18% devojčica prijavilo da su iskusili fizičko nasilje tokom svog boravka u vanporodičnoj zaštiti. Veliki broj dece iz uzorka odbijao je da kaže ko je bio nasilan prema njima, ali od one dece koja to jesu prijavila, u oko 70% slučajeva nasilje je ispoljilo hranitelj ili zaposleni u ustanovi (Euser et al., 2014).

Jedino sistemsko istraživanje nasilja u ustanovama za decu bez roditeljskog staranja u Srbiji, sprovedeno je 2007. godine. Uzorkom je obuhvaćeno šest domova za decu, 189 dece uzrasta od 10 do 18 godina i 132 zaposlena. Rezultati su pokazali da faktički i nema deteta koje tokom svog boravka u ustanovi nije iskusilo makar neki oblik nasilja. Konkretnije 97% dece-korisnika tih ustanova doživelo je neku vrstu nasilja. Najčešći oblici nasilja koje su deca doživljavala su verbalno i fizičko nasilje. Ruganje i spletkarenje bili su najzastupljeniji oblici verbalnog nasilja (75%), dok je nekom obliku fizičko nasilja kao što su guranje, šutiranje,

šamaranje, zavrtnanje ruku u toku svog boravka u domu bilo izloženo 89% dece obuhvaćene uzorkom. Uočene su polne i uzrasne razlike, te se pokazalo da su dečaci znatno češće izloženi nasilju od devojčica, a mlađa deca češće trpe nasilje od starije, te da su najizloženiji nasilju upravo mlađi dečaci. U pogledu toga ko je vršio nasilje nad decom tokom njihovog boravka u ustanovi, kod svih oblika nasilja to su bila druga deca u domu, a dominantno je prisutno nasilje starije dece prema mlađoj. Shodno rezultatima istraživanja i zaposleni u domu bili su ti koji su vršili nasilje prema deci, pri čemu je 23% dece iz uzorka izjavilo da se plaši nekog od odraslih iz ustanove, a svako četvrto dete izjavilo je da je barem jednom iskusilo neki oblik fizičkog nasilja od strane zaposlenih (Plut & Popadić, 2007).

Najveći broj međunarodnih i nacionalnih propisa bavi se uopšteno zaštitom dece od nasilja, ali se sve više skreće pažnja na činjenicu da je deci u okviru sistema socijalne zaštite potrebna dodatna podrška i zaštita kako njihovo pravo na život i bezbednost ne bi bilo ugroženo. Iz tog razloga sve više dokumenata u svojim odredbama prepoznaje institucionalno nasilje kao poseban oblik nasilja kome deca mogu biti izložena i u vezi sa tim kontinuirano se radi na unapređivanju zaštite ove posebno osetljive kategorije dece. U skladu sa tim, cilj ovog rada je analizirati normativni okvir zaštite dece od nasilja u okviru sistema socijalne zaštite, a posebnim osvrtom na međunarodne standarde i relevantne pravne propise Republike Srbije, imajući u vidu potrebu za dodatnom zaštitom dece koja su korisnici ovog sistema.

Međunarodni dokumenti u oblasti zaštite dece od nasilja

Prepoznavanje nasilja nad decom kao značajnog društvenog problema praćeno je donošenjem međunarodnih dokumenata kojima se garantuje pravo deteta na sigurnost i zaštitu od svih oblika zlostavljanja i zanemarivanja. Konvencija o pravima deteta stupila je na snagu 1990. godine kao univerzalni međunarodni dokument koji se posebno bavi pravima dece, a do danas su je ratifikovale gotovo sve države sveta. Konvencija slobodu od nasilja posmatra kao fundamentalno ljudsko pravo sve dece (Hillis et al., 2016; Pinheiro, 2006; Stevanović, 2007). U domenu zaštite dece od nasilja značajna su i tumačenja Komiteta za prava deteta, koji deluje kao nadzorno telo odgovorno za praćenje primene Konvencije i daje smernice državama članicama za unapređenje zaštite dece (Stevanović, 2007). U evropskom okviru posebno je značajna Konvencija

Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, koja je stupila na snagu 2010. godine, a Srbija je bila među prvim državama koje su ratifikovale ovaj dokument.

Opšti komentar br. 13 Komiteta Ujedinjenih nacija za prava deteta, kao i Smernice Ujedinjenih nacija o alternativnom staranju o deci, posebno ističu potrebu da se unapredi zaštita dece od nasilja u institucijama socijalne zaštite, s obzirom na povećan rizik od zloupotrebe moći i zanemarivanja najboljeg interesa deteta u ovom okruženju.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta³

Konvencija o pravima deteta nalaže državama članicama obavezu poštovanja i zaštite svih prava sadržanih u konvenciji. Države članice dužne su da preduzmu sve potrebne mere kako bi se sprečila diskriminacija dece po bilo kom osnovu, kao i da obezbede zaštitu i brigu o dobrobiti deteta (čl. 2, st. 2; čl. 3. st. 2). Nasilje nad decom predstavlja rizik po blagostanje deteta i države članice su dužne da preduzmu sve odgovarajuće mere radi zaštite deteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zloupotrebu (čl. 19, st. 1).

Konvencija Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja⁴

Konvencija Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja doneta je 2007. godine na Lansarotu (Španija), u cilju sprečavanja i borbe protiv ovog oblika nasilja, kao i zaštite dece žrtava seksualnog nasilja (čl. 1, st. 1). Države članice su u obavezi da preduzmu sve neophodne preventivne mere radi sprečavanja svih oblika seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja dece (čl. 4). Preventivne mere obuhvataju upošljavanje, obuku i podizanje nivoa svesti lica koja rade u kontaktu sa decom, obrazovanje za decu, programe i mere za preventivne intervencije, mere za širu javnost i učešće dece, privatnog sektora, medija i civilnog društva. Konvencijom su definisane i zaštitne mere i pomoć

³ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Sl. list SFRJ - Međunarodni ugovori, br. 15/1990 i Sl. list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 4/1996 i 2/1997.

⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o zaštiti od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, Sl. glasnik Republike Srbije-Međunarodni ugovori, br. 1/2010.

žrtvama (čl. 11) koje obuhvataju prijavljivanje sumnje o postojanju nasilja, SOS linije za pružanje pomoći kao i pomoć žrtvama.

Konvencija o pravima deteta, kao i Konvencija o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja ratifikovane su od strane Republike Srbije, čime su implementirane u njeno nacionalno zakonodavstvo.

Opšti komentar broj 8 Komiteta Ujedinjenih nacija za prava deteta⁵

Komitet za prava deteta dao je 2006. godine Opšti komentar na Konvenciju UN o pravima deteta koji se odnosi na pravo deteta na zaštitu od telesnog kažnjavanja i ostalih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja. Ovaj komentar proistekao je iz potrebe da se zabrane svi oblici nasilja nad decom koji su još uvek legalni, odnosno da je telesno kažnjavanje dece u okviru porodice, škole, drugih institucija i kaznenog sistema i dalje nije zakonom zabranjeno (tačka 9). Zabrana telesnog kažnjavanja ne znači automatski i zabranu primene bilo kakve vrste sile u odnosu na dete. Komitet je prepoznao da postoje određene okolnosti u kojima lica koja rade sa decom u okviru institucija ili sa decom u sukobu sa zakonom imaju potrebu da primene razumne oblike sputavanja kako bi uspešno kontrolisali opasno ponašanje ove dece. Naglasak se stavlja na jasnoj razlici između primene sile radi kažnjavanja i radi zaštite (tačka 15). Tačkom 32 skreće se pažnja i na okolnost da je u nekim državama telesno kažnjavanje dece posebno dozvoljeno u školama i drugim institucijama pri čemu je čak propisano i ko i na koji način će ga sprovesti. S druge strane, čak i ako u pravnim propisima, telesno kažnjavanje nije eksplicitno dozvoljeno, u društvu postoji tradicionalni implicitni stav da je ono opravdano (tačka 32). U vezi sa tradicionalnim prihvatanjem telesnog kažnjavanja, Komitet u okviru tačke 35 predlaže da se zakonima jasno zabrani primena telesnog kažnjavanja u svim sredinama uključujući porodicu, školu, pravosudni sistem i sve oblike alternativne brige o deci. Pored same zabrane telesnog kažnjavanja, posebno se ističe da je potrebno pokretanje postupaka u odnosu na učiniocima ove vrste nasilja u okviru škola i drugih institucija za brigu o deci. Na taj način pretnja disciplinskim

⁵ Komitet za prava deteta Ujedinjenih nacija. (2006). Opšti komentar Br. 8: Pravo deteta na zaštitu od telesnog kažnjavanja i ostalih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja. Ujedinjene nacije. Dostupno na: <https://www.savetzapravadeteta.gov.rs/doc/dokumenta/Opsti-komentarUN-br.8-Pravo-deteta-na-zastitu-od-telesnog-kaznjavanja-i-ostalih-okrutnih-ili-ponizavajućih-oblika-kaznjavanja.doc>

postupkom ili otpuštanjem sa radnog mesta predstavlja mehanizam preventivnog delovanja (tačka 43).

Opšti komentar broj 13 Komiteta Ujedinjenih nacija za prava deteta⁶

Opšti komentar Komiteta Ujedinjenih nacija za prava deteta (br. 13) sadrži određene odredbe koje se specifično odnose na sprečavanje i zaštitu od nasilja dece koja su obuhvaćena sistemom socijalne zaštite. Tačka 32 ukazuje na sistemske probleme koji ugrožavaju zaštitu dece od nasilja u institucionalnom kontekstu, a pre svega na to da neefikasnost zakonodavstva, resursa i kapaciteta u institucijama mogu dovesti do nereagovanja na nasilje. Akcenat se stavlja i na to da u okviru određenih aktivnosti, profesionalci mogu zloupotребiti pravo deteta na zaštitu od nasilja tako što svoj posao obavljaju na takav način da zanemaruju najbolji interes deteta. U domenu definisanja učinioca nasilja nad decom, posebno se skreće pažnja da postoji rizik da deca budu izložena nasilju u brojnim okruženjima u kojima profesionalci i državni službenici često zloupotrebljavaju svoju moć nad decom, između ostalog i u domovima za smeštaj dece (tačka 36). Date su i smernice za preventivne mere koje treba primenjivati u zaštiti dece, koje se odnose na decu, porodicu i zajednicu i profesionalce koji rade sa decom u okviru vladinih i nevladinih institucija (tačka 47).

Smernice Ujedinjenih nacija o alternativnom staranju o deci⁷

Smernice Ujedinjenih nacija o alternativnom staranju o deci predstavljaju ključni međunarodni dokument koji daje okvir za unapređenje zaštite dece bez roditeljskog staranja ili one dece koja su u riziku od izdvajanja iz porodice. U okviru tačke 13 nalaže se da se deca u svakom trenutku u okviru alternativne brige moraju tretirati sa uvažavanjem i dostojanstvom, kao i da moraju biti zaštićena od svakog oblika zlostavljanja/zanemarivanja.

⁶ United Nations Committee on the Rights of the Child. (2011). General comment No. 13: The right of the child to freedom from all forms of violence. United Nations. Dostupno na: <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2011/en/82269>

⁷ United Nations General Assembly. (2010). Guidelines for the Alternative Care of Children. United Nations. Dostupno na: <https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/2010/en/73661>

Zakonski okvir zaštite dece od nasilja u Srbiji

Zaštita dece od nasilja propisana je u različitim pravnim aktima zakonodavstva Republike Srbije.

Ustavom (Sl. glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021), kao najvišim pravnim aktom, u članu posvećenom pravima deteta propisano je da su deca zaštićena od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebljavanja (čl. 64, st. 3).

Krivični zakonik (Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 i 94/2024) propisuje posebnu grupu krivičnih dela protiv braka i porodice koja obuhvata određena krivična dela u kojima su deca, odnosno maloletna lica prepoznati kao oštećeni. To su krivična dela: vanbračna zajednica sa maloletnikom (čl. 190), oduzimanje maloletnog lica (čl. 191), zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (čl. 193), nasilje u porodici (čl. 194) i rodoskrvnuće (čl. 197). Pored ove posebne grupe postoje i pojedinačna krivična dela iz različitih grupa u kojima su deca ili maloletna lica prepoznata kao specifična kategorija oštećenih i samim tim se ta okolnost uzima kao otežavajuća. Tu spadaju neka krivična dela iz grupe dela protiv života i tela (npr. teško ubistvo (čl. 114, st. 9), ubistvo deteta pri porođaju (čl. 116), teška telesna povreda (čl. 121, st. 6), sakaćenje ženskog polnog organa (čl. 121a)); protiv sloboda i prava čoveka i građanina (npr. otmica (čl. 134, st. 3)); protiv polne slobode (npr. silovanje (čl. 178, st. 3 i 4), obljuba sa detetom (čl. 180), obljuba zloupotrebom položaja (čl. 181, st. 2 i 3)) i protiv čovečnosti (npr. trgovina ljudima (čl. 388, st. 3), trgovina maloletnim licem radi usvojenja (čl. 389), zasnivanje ropskog odnosa (čl. 390, st. 3)) (Stojanović, 2022).

Zakonom o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima (Sl. glasnik RS, br. 32/2013) definišu se posebni propisi koji se primenjuju na učinioce određenih krivičnih dela prema maloletnim licima. Zabranjeno je ublažavanje kazne (čl. 5, st. 1) i primena uslovnog otpusta za učinioce ovih krivičnih dela (čl. 5, st. 2). Takođe, u slučaju izvršenja nekog od krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnom licu, ne nastupa zastarelost krivičnog gonjenja niti izvršenja kazne (čl. 5, st. 3). Prema učiniocima ovih krivičnih dela, posle izvršenja kazne mogu se primeniti i neke od posebnih mera definisanih ovim zakonom (čl. 7, st. 1), a te mere obuhvataju: obavezno javljanje nadležnom organu policije i Upravi za izvršenje krivičnih

sankcija (čl. 8), zabranu posećivanja mesta na kojima se okupljaju maloletna lica (čl. 9), obavezno posećivanje profesionalnih savetova lišta i ustanova (čl. 10), obavezno obaveštavanje o promeni prebivališta, boravišta ili radnog mesta (čl. 11), obavezno obaveštavanje o putovanju u inostranstvo (čl. 12). O učiniocima se takođe vodi posebna evidencija (čl. 13, 14 i 15).

Porodičnim zakonom (Sl. glasnik RS, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015) je definisana dužnost države da preduzme sve potrebne mere za zaštitu deteta od zanemarivanja, fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja i svake vrste eksploatacije (čl. 6, st. 2). Ovim zakonom je definisana i zabrana nasilja u porodici (čl. 10, st. 1), kao i pravo na zaštitu od nasilja u porodici (čl. 10, st. 2).

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (Sl. glasnik RS, br. 94/2016 i 10/2023 - dr. zakon) u svojim odredbama jasno određuje nadležnosti i obaveze centra za socijalni rad kao ustanove socijalne zaštite u slučajevima koji uključuju nasilje u porodici. Za svaki centar formira se tim stručnjaka koji pomaže u sprečavanju nasilja i pruža podršku žrtvama (čl. 11). Takođe, predstavnici centra za socijalni rad ulaze u sastav Grupe za koordinaciju i saradnju (čl. 26, st. 1), čiji je zadatak da razmatra sve slučajeve nasilja u porodici koji nisu okončani pravosnažnom odlukom, kada je potrebno pružiti zaštitu i podršku žrtvama, i izrađuje individualni plan zaštite i podrške žrtvi (čl. 25, st. 2). Zakonom je propisano i da nadležni centar vodi evidenciju o primeni individualnih planova zaštite i podrške žrtvama, kao i da se bliže određuje šta je sadržano u evidenciji (čl. 32, st. 7, st. 8).

Jedan od ciljeva socijalne zaštite koji su definisani Zakonom o socijalnoj zaštiti (Sl. glasnik RS, br. 24/2011 i 117/2022 - odluka US) jeste i predupređivanje zlostavljanja, zanemarivanja ili eksploatacije i otklanjanje njihovih posledica (čl. 3, st. 1, tačka 5). Ovim zakonom propisano je i načelo poštovanja integriteta i dostojanstva korisnika koje nalaže da se socijalna zaštita pruža na način koji poštuje fizički i psihički integritet i bezbednost korisnika (čl. 24). Posebnu kategoriju korisnika prava i usluga socijalne zaštite čine pojedinci kod kojih postoji opasnost da postanu, ili već jesu, žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja i eksploatacije, što se odnosi na maloletna, ali i punoletna lica (čl. 41, st. 2, tačka 6; st. 3, tačka 2).

Zakon o pravima korisnika usluge privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti (Sl. glasnik RS, br. 126/2021) sadrži odredbe koje se odnose na

zaštitu od zlostavljanja, eksploatacije i zanemarivanja. Zabrana zlostavljanja obuhvata zabranu svih oblika nasilja i zanemarivanja, kao i obavezu prevencije svih oblika eksploatacije, nasilja i zlostavljanja (čl. 20, st. 1; st. 2). Definirano je šta se podrazumeva pod zanemarivanjem, kao i zabrana zanemarivanja (čl. 20, st. 3; st. 4). Takođe, definisana je i zaštita od rodno zasnovanog nasilja i zaštita reproduktivnog zdravlja devojčica i žena, koja obuhvata zabranu ove vrste nasilja, kao i dužnosti ustanove u pogledu pružanja podrške žrtvama (čl. 21). U slučaju sumnje na zlostavljanje, zakonom su propisane i procedure u vezi sa pristupom zdravstvenoj zaštiti i proverom bezbednosti korisnika (čl. 22).

Zakoni koji takođe sadrže odredbe koje se odnose na zaštitu dece od nasilja su: Zakonik o krivičnom postupku (Sl. glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US), Zakon o policiji (Sl. glasnik RS, br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018), Zakon o zabrani diskriminacije (Sl. glasnik RS, br. 22/2009 i 52/2021), Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (Sl. glasnik RS, br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon, 6/2020, 129/2021, 92/2023 i 19/2025), Zakon o sportu (Sl. glasnik RS, br. 10/2016), Zakon o radu (Sl. glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje), Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Sl. glasnik RS, br. 25/2019, 92/2023 - autentično tumačenje i 29/2025 - odluka US), Zakon o javnom informisanju i medijima (Sl. glasnik RS, br. 92/2023 i 51/2025) i Zakon o Zaštitniku građana (Sl. glasnik RS, br. 105/2021) (Branković i Tanasijević, 2022).

Politike zaštite dece od nasilja u Srbiji

Od početka 21. veka dosta je urađeno na definisanju politika zaštite dece od nasilja u Srbiji (Stevanović, 2010). Osim propisa koji su dati u pomenutim zakonima, Vlada Republike Srbije je najpre 2005. godine usvojila Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja, a zatim 2008. godine i Nacionalnu strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja. Pored Opšteg protokola, usvojeni su i Posebni protokoli za različite domene, a 2006. godine za oblast socijalne zaštite usvojen je Posebni protokol za zaštitu dece u ustanovama socijalne zaštite od zlostavljanja i zanemarivanja.

U prethodnom periodu pomenuti dokumenti su revidirani, pa je 2020. godine usvojena Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine, Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja u februaru 2022. godine i Posebni protokol za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite u oktobru 2024. godine.

Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine

Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine (Sl. Glasnik RS, br. 80/2020) (u daljem tekstu: Strategija) počiva na relevantnim međunarodnim i domaćim propisima koji se bave zaštitom dece od nasilja, a date su i definicije različitih oblika nasilja kome deca mogu biti izložena. Kao poseban oblik nasilja izdvojeno je i institucionalno nasilje kao oblik nasilja koje čine profesionalci u institucijama prema korisnicima, ali i takvo njihovo postupanje kojim se zanemaruju potrebe, uskraćuje pomoć ili se doprinosi ponovnoj viktimizaciji korisnika. Takođe, u Strategiji su izloženi i rezultati različitih istraživanja na temu nasilja nad decom, a posebno je ukazano na činjenicu da je nasilje u ustanovama socijalne zaštite pretrpelo 97% dece, ali i da novijih istraživanja na ovu temu nema.

Cilj Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja je da obezbedi kontinuirani sveobuhvatni odgovor društva na nasilje prema deci, u skladu sa dinamikom izazova, rizika i pretnji, kroz unapređen sistem prevencije, zaštite i podrške. Definisani su i posebni ciljevi koji obuhvataju prevenciju i sistematski rad na promeni stavova, vrednosti i ponašanja u odnosu na nasilje prema deci; intervencije usmerene ka zaštiti dece od nasilja i normativni okvir, institucionalni i organizacioni mehanizmi za prevenciju i zaštitu dece od nasilja. Za svaki posebni cilj definisan je niz aktivnosti kojima će se težiti ostvarenju postavljenog cilja.

Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja⁸

Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja (u daljem tekstu: Opšti protokol) u svojoj osnovi zasniva se na Konvenciji o pravima deteta, kao i

⁸ Vlada Republike Srbije. (2022). Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja. Dostupno na: <https://www.savetzapravadeteta.gov.rs/doc/dokumenta/Opsti-protokol-za-zastitu-dece-od-nasilja.pdf>

na ostalim međunarodnim dokumentima kao što su Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni i postupaka, Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i Konvencija Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

Vlada Republike Srbije donela je 10. februara 2022. godine Zaključak o usvajanju Opšteg protokola za zaštitu dece od nasilja, čijim donošenjem je prestao da važi Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja iz 2005. godine.

Kao i u prethodnoj verziji Opšteg protokola, date su definicije različitih oblika nasilja koje je dala Svetska zdravstvena organizacija, ali se razlika ogleda u tome što su u novom protokolu date i definicije preko 20 najrazličitijih oblika nasilja kome deca mogu biti izložena, uključujući i institucionalno nasilje.

Opšti protokol se zasniva na osnovnim principima koji su dati u Konvenciji o pravima deteta, a to su pravo deteta na opstanak, život i razvoj, nediskriminacija, najbolji interes deteta i participacija deteta.

Opšti cilj Opšteg protokola je obezbeđivanje systemske kontinuirane prevencije svih oblika nasilja nad decom i osiguravanje efikasnih, intersektorskih mera zaštite kada postoji sumnja ili saznanje o nasilju koje uključuje decu. Različiti sistemi se uključuju u proces zaštite dece od nasilja, ali glavnu ulogu ima sistem socijalne zaštite. Organ starateljstva sprovodi procenu, planiranje i učestvuje u primeni mera i usluga socijalne i porodičnopravne zaštite. Takođe, organ starateljstva pokreće i učestvuje u sudskim postupcima. Pored sistema socijalne zaštite, veliki značaj imaju i sistem zdravstvene zaštite, sistem obrazovanja i vaspitanja, policija, pravosudni sistem, jedinice lokalne samouprave, organizacije civilnog društva, sportske organizacije i mediji. Proces zaštite uključuje sledeće korake: prepoznavanje nasilja, prijavljivanje sumnje na nasilje, postupanje prilikom zaštite deteta i sprovođenje neodložne intervencije.

Ključne novine koje donosi Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja u odnosu na Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja, pored proširene definicije nasilja nad decom, jesu i dodatno unapređeni mehanizmi koordinacije i operativne procedure među različitim institucijama, kao i stavljanje snažnijeg akcenta na preventivne mere i edukaciju stručnjaka koji rade sa decom i informisanje šire javnosti kao i same dece o načinima prepoznavanja i reagovanja na nasilje.

Posebni protokol za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite⁹

Deca u sistemu socijalne zaštite prepoznata su kao posebno osetljiva kategorija, te je 2006. godine Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike u skladu sa Nacionalnim planom akcije za decu sačinilo Posebni protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja u ustanovama socijalne zaštite. Ovaj dokument je revidiran i 29. oktobra 2024. godine Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije donelo je Posebni protokol za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite (u daljem tekstu: Posebni protokol).

Posebni protokol uređuje aktivnosti, procedure i druga pitanja radi prevencije i zaštite od nasilja dece koji su korisnici prava ili usluga u okviru sistema socijalne zaštite, što obuhvata centre za socijalni rad, druge ustanove socijalne zaštite, hraniteljske porodice kao i druge pružaoce usluga socijalne zaštite. Ovo predstavlja prvu razliku u odnosu na prethodnu verziju protokola jer se širi obim primene sa samo ustanova socijalne zaštite na širi spektar pružalaca usluga u okviru sistema socijalne zaštite.

Principi i opšti cilj Posebnog protokola u potpunosti se zasnivaju na principima i ciljevima Opšteg protokola za zaštitu dece od nasilja. Specifični ciljevi Posebnog protokola uključuju unapređivanje procedura u postupku zaštite dece od nasilja, obezbeđivanje pomoći i podrške detetu i članovima njegove porodice, rad na prevenciji nasilja, efikasnu saradnju u cilju prevencije i zaštite dece od nasilja, informisanje javnosti i dece o načinima postupanja u slučaju sumnje na nasilje u okviru sistema socijalne zaštite i unapređivanje kompetencija stručnjaka koji rade sa decom.

Druga razlika u odnosu na prethodnu verziju Posebnog protokola jeste proširivanje definicije nasilja. U definisanju osnovnih oblika nasilja, Posebni protokol u potpunosti preuzima određenje različitih oblika nasilja onako kako je dato u Opštem protokolu. Ipak, s obzirom na specifičnost socijalnog i institucionalnog okruženja, u Posebnom protokolu dodatno su razrađene definicije fizičkog, emocionalnog, seksualnog nasilja, eksploatacije i zanemarivanja. Za svaku vrstu nasilja detaljno se navodi postupanje/ponašanje koje se smatra nasiljem.

⁹ Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. (2024). Posebni protokol za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite. Dostupno na: <https://www.minrzs.gov.rs/>

Ključnu ulogu u procesu zaštite dece od nasilja ima centar za socijalni rad, odnosno organ starateljstva, dok se na nivou ustanova socijalne zaštite i drugih pružalaca usluga radi realizacije zaštite dece, formira interni tim za zaštitu dece. Ovo takođe predstavlja novinu u odnosu na prethodnu verziju protokola u kojoj je interni tim bio identičan ovoj verziji, ali se na nivou centara za socijalni rad formirao eksterni tim za zaštitu dece koji u ovoj verziji protokola više ne postoji.

Još jedna novina koja se unosi u novom protokolu jeste značajan akcenat na prevenciju nasilja. Definišu se mere i aktivnosti kojima se stvara sigurno okruženje za decu, kao i aktivnosti koje obuhvataju obuke, tribine, radionice u cilju razvijanja veština prepoznavanja i podizanja svesti o nasilju kod zaposlenih i dece.

Odredbe koje se odnose na interni tim, odnosno kriterijume za izbor članova tima, na koji način se obezbeđuje efikasno funkcionisanje tima i njegove zadatke nisu menjane. Interni tim čine najmanje dva člana, pri čemu članovi moraju imati usvojena znanja iz domena zaštite dece od nasilja, obučeni su za primenu Opšteg i Posebnog protokola, imaju razvijene veštine komunikacije i poštuju etičke principe. Procedura u slučaju otkrivanja i prijavljivanja nasilja takođe nije značajnije menjana donošenjem novog protokola. Obaveza je zaposlenih i svih drugih lica u sistemu socijalne zaštite da prijave svako saznanje ili sumnju da je dete bilo izloženo nasilju ili da postoji rizik da bude izloženo nasilju.

Specifičnost Posebnog protokola za domen socijalne zaštite, kako stare tako i nove verzije, jeste što se u njemu predviđa procedura u slučajevima kada su zaposleni ustanove/pružaoca usluge označeni kao učinioci nasilja prema detetu. U takvim situacijama moguće je udaljavanje zaposlenog sa posla, smena člana internog tima ako je on označen kao učinilac nasilja i obaveštavanje centra za socijalni rad i nadležnog ministarstva ukoliko je direktor ustanove označen kao učinilac. U svakom od ovih slučajeva, prema označenom učiniocu preduzimaju se mere u skladu sa zakonom i drugim propisima.

Posebni protokol predviđa određene korake koje treba preduzeti po dobijanju prijave. Interni tim preduzima aktivnosti u cilju određivanja prioriteta postupanja, vrši procenu rizika, osigurava bezbednost deteta i na osnovu podataka sa kojima raspolaže donosi zaključak. O svakoj prijavi nasilja interni tim je dužan da obavesti nadležni centar za socijalni rad. Ovi postupci se neznatno razlikuju od procedure koja je bila definisana starom verzijom protokola.

Novina u revidiranom protokolu jeste to da su unete i smernice za prijavu slučaja nasilja policiji odnosno javnom tužiocu, pri čemu je jasno navedeno šta krivična prijava treba da sadrži.

Na samom kraju, protokol je dopunjen i odredbama koje se odnose na saradnju i unapređenje kompetencija za koje je direktno odgovorno ministarstvo zaduženo za socijalnu zaštitu i brigu o porodici. Ministarstvo je dužno da preduzima aktivnosti u cilju obučavanja učesnika u sistemu socijalne zaštite za primenu protokola, podstiče međusektorsku saradnju, sprovodi istraživanja u oblasti prevencije i zaštite dece od nasilja, upoznaje decu i mlade sa odredbama Opšteg i Posebnog protokola. Republički i Pokrajinski zavodi za socijalnu zaštitu su odgovorni za praćenje primene protokola i o tome jednom godišnje sastavljaju izveštaj koji se dostavlja ministarstvu. Za unapređivanje kompetencija stručnih radnika u domenu primene protokola zadužena je Komora socijalne zaštite. I na samom kraju, novina koja bi trebalo da značajno olakša i ubrza delovanje nadležnih organa u slučajevima nasilja nad decom jeste i obaveza prijave svakog slučaja nasilja na Nacionalnu platformu za prevenciju nasilja koje uključuje decu „Čuvam te“.

Zaključak

Položaj deteta u društvu se menjao kroz istoriju, ali je savremeni pravni i politički okvir konačno prepoznao dete kao subjekt prava kojem je neophodna sveobuhvatna zaštita od svih oblika nasilja. Donošenjem brojnih međunarodnih i nacionalnih propisa načinjen je značajan pomak u zabrani nasilja nad decom, ali to nije kraj jer nasilje i dalje postoji, posebno u zatvorenim sistemima poput socijalne zaštite.

Iako ne postoji jedinstveni međunarodni dokument koji se bavi isključivo zaštitom dece od nasilja u okviru sistema socijalne zaštite, brojna međunarodni propisi jasno prepoznaju ovu grupu dece kao posebno osetljivu. Srbija je u zakonodavnom (formalnom) smislu ostvarila visok stepen usklađenosti svojih propisa sa međunarodnim standardima u toj oblasti. Još 2006. godine, donošenjem Posebnog protokola za zaštitu dece u ustanovama socijalne zaštite od zlostavljanja i zanemarivanja, započeta je sistemska regulacija ove oblasti. Nakon 18 godina, ovaj dokument je revidiran i zamenjen novim dokumentom, Posebnim protokolom za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite, koji uvodi brojne novine, ali i dalje ostaje jedini akt koji se direktno odnosi na ovu temu. Međutim,

evidentno je da primena postojećih propisa i politika ostaje izazov. Stoga je neophodno uložiti dodatne napore u kontinuiranu edukaciju stručnjaka, jačanje mehanizama nadzora, unapređenje institucionalnih procedura i što je ključno sprovesti sveobuhvatna empirijska istraživanja o prisustvu nasilja nad decom smeštenim u hraniteljskim porodicama i ustanovama socijalne zaštite u Srbiji. Ta buduća istraživanja trebalo bi da obuhvataju kako decu, tako i stručne radnike u ustanovama socijalne zaštite, kao i hranitelje, a metodološki okvir mogao bi da podrazumeva primenu anketnih upitnika, dubinskih intervjuova i fokus grupa. Na taj način obezbedila bi se višeslojna i sveobuhvatna slika o pojavnim oblicima, uzrocima i posledicama nasilja. Samo kroz razumevanje lokalnog konteksta i uvida u stvarno stanje možemo formulisati delotvorne politike koje će osigurati stvarnu, a ne samo deklarativnu zaštitu dece od nasilja.

Zahvalnica

Ovaj rad je rezultat angažovanja autora u skladu sa Planom i programom rada Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja za 2025. godinu, na osnovu ugovora broj 451-03-136/2025-03/200039 sa Ministarstvom nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Literatura

- Branković, I., & Tanasijević, J. (2022). Institucionalna politika očuvanja sigurnosti dece kao mehanizam za unapređenje sistema zaštite dece od nasilja u državnim institucijama Republike Srbije i Bosne i Hercegovine. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 42(2–3), 127–139. <https://doi.org/10.47152/ziksi2022039>
- Euser, S., Alink, L.R.A., Tharner, A., van IJzendoorn, M.H., and Bakermans-Kranenburg, M.J. (2014). Out of home placement to promote safety? The prevalence of physical abuse in residential and foster care. *Children and Youth Services Review*, 37, 64–70. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2013.12.002>
- Hillis, S., Mercy, J., Amobi, A., & Kress, H. (2016). Global Prevalence of Past-year Violence Against Children: A Systematic Review and Minimum Estimates. *Pediatrics*, 137(3), 1–13. <https://doi.org/10.1542/peds.2015-4079>
- Hobbs, G. F., Hobbs, C. J., & Wynne, J. M. (1999). Abuse of Children in Foster and Residential Care. *Child Abuse & Neglect*, 23(12), 1239–1252. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00096-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00096-4)
- Komitet za prava deteta Ujedinjenih nacija. (2006). *Opšti komentar Br. 8: Pravo deteta na zaštitu od telesnog kažnjavanja i ostalih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja*. Ujedinjene nacije. Dostupno na: <https://www.savetza>

- pravadeteta.gov.rs/doc/dokumenta/Opsti-komentarUN-br.8-Pravo-deteta-na-zastitu-od-tesnog-kaznjavanja-i-ostalih-okrutnih-ili-ponizavajucih-oblika-kaznjavanja.doc
- Krivični zakonik, Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 i 94/2024. (2024).
- Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike. (2006). *Posebni protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja u ustanovama socijalne zaštite*.
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. (2024). *Posebni protokol za zaštitu dece od nasilja u oblasti socijalne zaštite*. Dostupno na: <https://www.minrzs.gov.rs/>
- Petković, N. (2015). *Zanemarivanje i zlostavljanje dece u Srbiji: Fenomenologija, etiologija i društvena reakcija* [doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu]. NaRDus. https://hdl.handle.net/21.15107/rcub_nardus_4837
- Pinheiro, P. S. (2006). *World report on violence against children*. United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children.
- Plut, D., & Popadić, D. (2007). *U lavirintu nasilja-Istraživanje nasilja u ustanovama za decu bez roditeljskog staranja u Srbiji*. Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Porodični zakon, Službeni glasnik Republike Srbije br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015. (2015).
- Stevanović, I. (2007). Međunarodnopravna zaštita maloletnih lica od zlostavljanja i zanemarivanja. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 26(1-2), 219–241.
- Stevanović, I. (2010). Neophodnost ustanovljavanja jedinstvenog programa aktivnosti za prevenciju nasilja među decom u Republici Srbiji. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 29(1–2), 71–87.
- Stojanović, Z. (2022). *Komentar Krivičnog zakonika: prema stanju Krivičnog zakonika od 1. decembra 2019. godine i prema stanju zakonodavstva od 15. maja 2022. godine (12. dopunjeno izd.)*. Službeni glasnik.
- Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine, Službeni glasnik Republike Srbije br. 80/20. (2020).
- United Nations Committee on the Rights of the Child. (2011). *General comment No. 13: The right of the child to freedom from all forms of violence*. United Nations. Dostupno na: <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2011/en/82269>
- United Nations General Assembly. (2010). *Guidelines for the Alternative Care of Children*. United Nations. Dostupno na: <https://www.refworld.org/legal/resolution/unga/2010/en/73661>
- Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije br. 98/2006 i 115/2021. (2021).
- Vlada Republike Srbije. (2005). *Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja*.

- Vlada Republike Srbije. (2022). *Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja*. Dostupno na: <https://www.savetzapravadeteta.gov.rs/doc/dokumenta/Opsti-protokol-za-zastitu-dece-od-nasilja.pdf>
- Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima, Službeni glasnik Republike Srbije br. 32/2013. (2013).
- Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o zaštiti od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja, Službeni glasnik Republike Srbije-Međunarodni ugovori, br. 1/2010. (2010).
- Zakon o pravima korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srbije br. 126/2021. (2021).
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Službeni list SFRJ-Međunarodni ugovori, br. 15/1990 i Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 4/1996 i 2/1997. (1997).
- Zakon o socijalnoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 24/2011 i 117/2022 - odluka US. (2022).
- Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Službeni glasnik Republike Srbije br. 94/2016 i 10/2023 - dr. zakon. (2023).

Protection of Children from Violence in the Social Protection System: Analysis of the Normative Framework*

Miona Vasić

Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

Children who have suffered some form of violence often become beneficiaries of social protection services. However, numerous studies indicate that children placed within this system are exposed to various forms of violence during their stay. Although many international and domestic legal acts prohibit violence against children, a small number of documents specifically emphasize the need to protect children within the

* Predloženo citiranje: Vasić, M. (2025). Zaštita dece od nasilja u sistemu socijalne zaštite: Analiza normativnog okvira. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 44(1–2), 53–71. <https://doi.org/10.47152/ziksi2025123>

©2025 by authors

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

social protection system. The aim of this paper is to analyze the normative framework for the protection of children from violence within the social protection system, with a focus on international standards and legal regulations of the Republic of Serbia. The paper discusses key international documents, including the UN Convention on the Rights of the Child, the Council of Europe Convention on the Protection of Children from Sexual Exploitation and Abuse, the General Comments of the Committee on the Rights of the Child, and the UN Guidelines on Alternative Care. The domestic normative framework includes the Constitution, the Criminal Code, the Family Law, the Law on Social Protection, and other relevant regulations. Various policies for the protection of children from violence in Serbia were analyzed separately, including the Strategy for the Prevention and Protection of Children from Violence and the General Protocol for the Protection of Children from Violence. Special emphasis was placed on the Special Protocol for the Protection of Children from Violence in the Field of Social Protection, as the only document that exclusively addresses the protection of children within this system. Although normative progress has been made, additional empirical research is needed on the topic of violence against children who are users of social protection services and the strengthening of institutional mechanisms for the effective protection of children from violence.

KEYWORDS: violence against children / social protection / alternative care of children / international standards / laws / policies

PRIMLJENO: 23.06.2025.

REVIDIRANO: 18.07.2025.

PRIHVACENO: 19.07.2025.

